

Til lovforslag nr. L 61. Betænkning afgivet af miljø- og planlægningsudvalget den 4. februar 1983

Betænkning

over

Forslag til lov om en saltvandssø i Margrethe Kog

(Af Erik Holst (S), Margrete Auken (SF), Dræbye (RV) m.fl.)

Udvalget har behandlet lovforslaget i en række møder og har herunder haft samråd med miljøministeren.

Udvalget har endvidere stillet en række spørgsmål til miljøministeren og landbrugsministeren, som disse har besvaret skriftligt. Nogle af disse besvarelser er optrykt som bilag til betænkningen.

Udvalget har derudover modtaget mundtlige og/eller skriftlige henvendelser fra:

De samvirkende sønderjyske Husmandsforeninger,
Fælleslandboforeningen for Nordslesvig,
Højer og Tønder kommuner,
Informationsgruppe Vadehavet,
Jacobsen, N. Kingo, professor, dr.phil.,
København,
Jørgensen, Gregers, politiassistent, fhv.
borgmester i Højer,
Landsjagtforeningen af 1923,
Sønderjyllands amtsråd og
Værn Vadehavet.

Miljøministeren har stillet 2 ændringsforslag af teknisk karakter, hvorom henvises til de ledsagende bemærkninger. Miljøministeren har endvidere over for udvalget fremsat følgende tekniske kommentarer, der relaterer sig til lovforslagets bemærkninger:

1. Ad almindelige bemærkninger punkt 1 (digeloven), sidste afsnit

Efter min opfattelse ville følgende formulering af sidste afsnit i punkt 1 have været udtryk for en mere præcis gengivelse af digelovens forudsætninger:

»Digeloven forudsætter således, at der på det inddigede areal etableres et reservoir til

opmagasinering af Vidåens vand i perioder, hvor slusen er lukket. Detailprojekt til indretning af dette reservoir er godkendt i det udvalg, som blev nedsat i henhold til digelovens § 5. Bortset fra en afvandingskanal gennem højvandsreservoiret, hvis udførelse efter henstilling fra fredningsstyrelsen midlertidigt er stillet i bero, er projektet udført ved Sønderjyllands amtsråds foranstaltning.«

2. Ad almindelige bemærkninger punkt 2.7. (udgifterne ved en saltvandssø (etablering og drift)), 4. afsnit samt ad bemærkningerne til § 2, første afsnit

I lovforslagets almindelige bemærkninger er anført under punkt 2.7. »udstillingsbygninger og andre anlæg«. Det kan oplyses, at der alene er tale om en udstillingsbygning ved Vidåslusen. Der bør ikke nu træffes beslutning om etablering af en overdækket udsigtsplatform som omtalt i lovforslagets bemærkninger til § 2, medmindre Kommissionen for De europæiske Fællesskaber forudsætter, at etablering af en udsigtsplatform er en kontraktmæssig betingelse for opnåelse af EF-tilskud. Spørgsmålet om etablering af publikumsfaciliteter syd for slusen vil derimod senere kunne tages op til fornyet vurdering på grundlag af de erfaringer, som indhøstes under driften af saltvandssøen og efter drøftelse med de berørte myndigheder.

Det forudsættes, at udstillingsbygningen efter nærmere forhandling mellem på den ene side miljøministeriet og på den anden side Sønderjyllands amtsråd, Højer kommune og Tønder kommune, vederlagsfrit vil kunne overdrages til amtsrådet og/eller kom-

munerne (eventuelt en af disse) bl.a. således, at de fremtidige driftsudgifter knyttet til anlægget afholdes af modtageren. Formålet med en sådan overdragelse vil i givet fald være, at bygningen skal kunne benyttes som led i informationen om såvel det fremskudte dige som de frednings- og miljømæssige tiltag i området.

3. Ad almindelige bemærkninger punkt 3 (fredningsforholdene i området i øvrigt) afsnit 3.3., sidste afsnit

Det kan tiltrædes, at det er naturligt og hensigtsmæssigt, at saltvandssøen fredes som et led i dens sikring på længere sigt, men en sådan fredning bør gennemføres i form af en selvstændig sag. Den igangværende fredningssag for de privatejede arealer i Margrethe Kog, som er omtalt i bemærkningerne, og som en fredning af saltvandssøen kan ses som en naturlig fortsættelse af, bør ikke kompliceres eller forhales gennem en udvidelse af fredningspåstanden.

4. Ad almindelige bemærkninger punkt 4 (projektets gennemførelse)

Tønder kommune har udtrykt ønske om deltagelse i den i bemærkningerne forudsatte styringsgruppe. Da dette ønske er rimeligt og det skønnes hensigtsmæssigt, at Tønder kommune bliver repræsenteret i styringsgruppen, bør styringsgruppen udvides med en sådan repræsentation.

5. Ad bemærkningerne til § 1, 2. spalte, 4. afsnit

Som det fremgår af en række af mine svar på spørgsmål fra udvalget, er jeg ikke enig i, at tærsklen mellem dagligreservoir og stormflodsreservoir skal kunne hæves, idet jeg tværtimod har taget afstand herfra og understreget, at indvandssikkerheden i området vil kunne bringes i fare ved en højere kote end 1,0. Dette er i overensstemmelse med, hvad der er anført af bl.a. Sønderjyllands amtsråd og ministeriet for offentlige arbejder.

6. Ad bemærkningerne til § 2

Til supplerung af, hvad der er anført i bemærkningerne om finansieringen af udgifterne vedrørende saltvandssøen og med henblik på en klargøring af spørgsmålene omkring miljøministeriets og De europæiske Fælles-

skabers bidrag til saltvandssøen, skal jeg oplyse, at den del af anlægsudgifterne, der vil blive kompenseret inden for miljøministeriets ordinære budget, i hovedsagen forudsættes kompenseret gennem besparelser på bevillingen til arealerhvervelser i henhold til lov nr. 230 af 7. juni 1972 om erhvervelse af fast ejendom til fritidsformål. For De europæiske Fællesskabers halvdel af udgiften kan momsandelen ifølge de generelle fællesskabsregler ikke dækkes af EF, men modsvares af momsindtægt på finanslovens § 1.

Udvalget kan tilslutte sig miljøministerens ovenstående tekniske kommentarer.

Et flertal (socialdemokratiets, socialistisk folkepartis og det radikale venstres medlemmer af udvalget) henviser dog for så vidt angår punkt 5 til nedenstående indstilling.

Et flertal (socialdemokratiets, socialistisk folkepartis og det radikale venstres medlemmer af udvalget) indstiller lovforslaget til vedtagelse med de af miljøministeren stillede ændringsforslag.

Idet der henvises til ministerens besvarelse af spørgsmål 22, der er optrykt som bilag til betænkningen, udtaler flertallet, at tærsklen mellem det daglige vandreservoir og saltvandssøen fastsættes til at være i kote 1,0. Denne tærskelhøjde kan kun hæves i samråd med Sønderjyllands amtsråd. Endvidere henviser flertallet til miljøministerens notat fra samrådet den 27. januar 1983 om bl.a. saltvandssøens funktion. Dette bilag er ligeledes optrykt som bilag til betænkningen.

Et mindretal (det konservative folkepartis, venstres, centrum-demokraternes og kristeligt folkepartis medlemmer af udvalget) kan ikke støtte det fremsatte lovforslag om en saltvandssø i Margrethe Kog. Det har været afgørende for mindretallet, at der er tale om et forsøgsprojekt, der har mødt betydelig modstand hos de lokale folkevalgte myndigheder, Sønderjyllands amtsråd samt Højer og Tønder kommunalbestyrelser.

Mindretallet ønsker en styrkelse af naturbeskyttelsesarbejdet. Mindretallet finder det imidlertid afgørende for naturbeskyttelsesarbejdets succes på længere sigt, at dette arbejde foregår i et samarbejde med de lokale myndigheder, og at arbejdet nyder forståelse hos den lokale befolkning. I denne sag gen-

nemføres der et forsøgsprojekt helt på tværs af de lokale ønsker.

Hertil kommer så, at et projekt som det her foreslåede med saltvandsindpumpning ikke tidligere er gennemført noget sted i verden. Udvalgsarbejdet har belyst en del usikre spørgsmål, men det står fast, at der er tale om et forsøgsprojekt, hvor der ikke er sikre erfaringer at bygge på. Såvel i biologisk som i teknisk henseende er der en vis usikkerhed knyttet til projektet.

Mindretallet finder det helt afgørende, at en eventuel saltvandssø ikke indebærer sikkerhedsmæssige risici hverken i forhold til digesikkerheden eller i forhold til indvandsikkerheden. Mindretallet må derfor tage skarpt afstand fra den mulighed, der er nævnt i lovforslagets bemærkninger om, at »Tærsklen ved dagligt reservoir og stormflodsreservoir skal kunne hæves, hvis det ud fra en biologisk vurdering skønnes hensigtsmæssigt.« En sådan hævnning af tærsklen vil, som det fremgår af adskillige svar fra miljøministeren, kunne rumme alvorlige sikkerhedsmæssige problemer. Skal der anlægges en saltvandssø, må denne i givet fald være i overensstemmelse med det oprindelige projekt, der opererer med en tærskelkote mellem dagligreservoiret og højvandsreservoir (salt-søen) på 1,0 og en vandspejlskote i søen på max. 0,9.

Mindretallet finder også, at hvis lovforslaget om en saltvandssø skal gennemføres, må det blive med de tekniske ændringsforslag og de tekniske kommentarer til lovforslagets bemærkninger, som miljøministeren har fremsat over for udvalget med skrivelse af 31. januar 1983. De tekniske ændringsforslag angår spørgsmålene om saltvandssøens ordinære drift og om saltvandssøens størrelse. De tekniske kommentarer angår bemærkningerne til digeloven, udsigtsplatformen, fredningen af saltvandssøen, styringsgruppen, kotehøjderne samt finansieringen af udgifterne til saltvandssøen.

På denne baggrund indstiller mindretallet lovforslaget til *forkastelse* ved 3. behandling.

Et *andet mindretal* (fremskridtspartiets medlem af udvalget) indstiller lovforslaget til *forkastelse* ved 3. behandling og udtaler følgende:

Den 27. maj 1977 vedtog et enstemmigt folketing, 153 tilstedeværende medlemmer af

folketinget, loven om et fremskudt dige for Tøndermarsken. Dengang var alle enige om, at den stadige trussel om oversvømmelse af store områder, herunder Tønder by, skulle imødegås. Den bedste måde man kunne gøre dette på, det var alle ligeledes enige om, var ved at etablere et fremskudt dige, i modsætning til Ribediget, hvor man nøjedes med at forstærke det gamle dige. Baggrunden for, at det skulle være et fremskudt dige nede i Tøndermarsken, var indvandsproblemet. Det var der heller ingen der satte spørgsmålstegn ved.

De, der har sat sig lidt ind i forholdene dernede, vil vide, at når det er stormvejr, lukker man slusen, fordi vandstanden er for høj. Når slusen er lukket, fylder Vidæns vand reservoir bagved. Det siger sig selv, at i løbet af nogle dage, når der er strømmet meget indvandsvand til, opstår der et problem på den anden side af diget.

Oprettelsen af saltvandssøen, i folkemunde kaldet »den stinkende brakvandssø«, vil forringe den sikkerhed, befolkningen i området fik, ved etableringen af det fremskudte dige.

Mange uigennemtænkte og skadelige love er gennem tidernes løb vedtaget i folketinget. Nærværende rangerer tæt på toppen af alle tåbeligheder.

En vedtagelse vil foruden forringet sikkerhed være spild af penge, fuglefjendsk og fuldkommen tilsidesættelse af det ellers så højt besungne nærdemokrati, fordi stort set alle i området er modstandere af planen.

Overgrebet kan således sammenlignes med, hvis syd- og vestjyder forlangte opført et hjem for alkoholskadede på Rådhuspladsen i København.

Mindretallet kan under ingen omstændigheder støtte dette uigennemtænkte og farlige forslag om oprettelse af Danmarks største ajlebeholder.

Ændringsforslag

Til § 1

Af miljøministeren, tiltrådt af udvalget:

1) I stk. 1 udgår ordene »og drive«.

2) I stk. 2, 1. pkt., ændres »270 hektarer« til: »225 hektarer«.

Bet. o. lovf. vedr. en saltvandsø i Margrethe Kog

Bemærkninger

dette, jfr. lovforslagets bemærkninger punkt 2.7.

Til nr. 1

Ændringsforslaget til § 1, stk. 1, hvorefter ordene »at drive« udgår, tilsigter at tydeliggøre, at saltvandsøens ordinære drift, der omfatter tilsyn, oprensning ved indtagsbygværk, el-forbrug, vedligeholdelse af pumper og rør samt landskabspleje i overensstemmelse med driftsplaner, anslået til en årlig udgift på godt 100.000 kr., henhører under landbrugsministeriet, og at udgifterne afholdes af

Til nr. 2

Baggrunden for ændringsforslaget vedrørende § 1, stk. 2, hvorefter »270 hektarer« ændres til: »225 hektarer«, er, at saltvandsøen anlægges på et 270 hektar stort areal mellem havdiget og tærskeldiget til jordfondens arealer, og at søens udstrækning ved den maksimale vandstand på kote 0,9 vil udgøre 225 hektar.

Ole Bernt Henriksen (KF) Ahlmann-Ohlson (KF) Svend Heiselberg (V) Sønderby (V)

Thorndahl (FP) Steffensen (KrF) fmd. Yvonne Herløv Andersen (CD) Hahn (CD)

Dorte Bennedsen (S) Camre (S) Erik Holst (S) Lohmann (S) Sonja Mikkelsen (S)

Løvig Simonsen (S) Dræbye (RV) Margrete Auken (SF) nfm. Hove Sørensen (SF)

Partiet VS havde ikke medlemmer i udvalget.

Nogle af udvalgets spørgsmål til miljøministeren og landbrugsministeren og disses svar herpå

Spørgsmål nr. 22:

Ved hvilken kote ligger sikkerhedstærsklen?

Svar:

Jeg går ud fra, at den kote, som spørgsmålet henviser til, vedrører tærsklen mellem dagligreservoiret og højvandsreservoiret.

Fredningsstyrelsen har, som jeg også tidligere har anført over for udvalget, oplyst, at der mellem de implicerede myndigheder og eksperter har været enighed om, at koten for tærsklen mellem dagligreservoiret og højvandsreservoiret af sikkerhedsmæssige grunde ikke må være højere end 1,0. Af sikkerhedsmæssige årsager må vandspejlskoten i en eventuel saltvandssø heller ikke overstige 0,9. Det til grund for lovforslaget foreliggende projekt er baseret på disse kotehøjder:

Som jeg tidligere har gjort såvel folketinget som udvalget opmærksom på, må jeg tage klart afstand fra den mulighed, der er nævnt i lovforslagets bemærkninger, om at hæve tærsklen mellem de to reservoirer til en højere kote end 1,0.

Spørgsmål nr. 36:

Ministeren bedes nærmere redegøre for de vindstuvningsproblemer, der under stormflod kan give anledning til bekymring f.eks. omkring Tønder by.

Svar:

Ministeriet for offentlige arbejder har i anledning af spørgsmålet oplyst følgende:

»Problemerne, der kan give anledning til bekymring omkring Tønder by, knytter sig til vandstandsforholdene i Vidåen, først og fremmest neden for opstemningen ved Tønder vandmølle. Vidåen er inddiget med ådiger langs begge bredder med kronehøjder, der tiltager fra Højer Sluse og ind i landet,

svarende til et vandspejlsfald i den modsatte retning.

Under langvarig sluselukning vil vandspejlet stige, men der vil fortsat være et vandspejlsfald ud imod slusen, bestemt af vandspejlets aktuelle højde og den aktuelt tilstrømmende vandmængde. Vandspejl over et vist niveau er ensbetydende med risiko for brud på ådiget og oversvømmelse af de bagved liggende, lavtliggende arealer.

Langvarige sluselukninger forekommer under vejrforhold med storm fra vestlige retninger; oftest ledsaget af store nedbørsmængder – og dermed store afstrømningsmængder i Vidå-systemet. Der vil da navnlig på strækninger af åen, hvis retning er sammenfaldende med den aktuelle vindretning, kunne opstå en ikke ubetydelig bølgebevægelse og dermed en vindstuvning i vindens retning, altså mod øst, f.eks. ind imod ådigerne ved Tønder by.

Enhver nok så lille forhøjelse af vandspejlet vil under ekstreme forhold betyde en forøget risiko for brud på ådigerne. Problemerne eksisterer i særlig grad for det meget lavtliggende industri- og boligområde i den sydvestlige del af Tønder by.«

Spørgsmål nr. 39:

Har ministeren kommentarer til ovenstående artikel af 24. januar 1983 fra Vestkysten, hvoraf det bl.a. fremgår, at landsformand Frede Petersen fra Landsjagtforeningen af 1923 går mod etableringen af en saltvandssø – uagtet at foreningen ifølge besvarelsen af spørgsmål 15 tidligere har anbefalet projektet?

Svar:

Jeg kan i anledning af spørgsmålet og i fortsættelse af min besvarelse af spørgsmål nr. 15 oplyse, at jeg den 26. januar 1983 har modtaget vedlagte skrivelse fra Landsjagtfor-

eningen af 1923, hvoraf det fremgår, at foreningen nu ikke længere er tilhængere af planerne om en saltvandssø.

Hvad angår den i skrivelsen fra forenin-

gen nævnte mulighed for en udbygning af forlandet ud for det nye fremskudte dige kan jeg henvise til min besvarelse af spørgsmål nr. 32.

LANDSJAGTFORENINGEN AF 1923

København, den 25. januar 1983

Under henvisning til behageligt møde med miljøministeren den 12. oktober 1982 angående etablering af et saltvandsreservoir i Margrethe Kog, skal jeg hermed tillade mig at rette henvendelse til ministeren vedrørende dette spørgsmål.

På mødet fremførte jeg, at Landsjagtforeningen var betænkelig ved etablering af et saltvandsreservoir, og at vi i Landsjagtforeningen lagde stor vægt på vadehavseksperter hr. professor Niels Kingo Jacobsens udtalelser i sagen.

Professor Kingo Jacobsen har bl.a. peget på, at en udbygning af forlandet ud for det nye fremskudte dige – i lighed med den udbygning der i sin tid blev etableret omkring Rømodæmningen, ville være en langt bedre løsning end etablering af et saltvandsreservoir i Margrethe Kog og en løsning, der i højeste grad ville sikre et rigt fugleliv i området.

Det blev på mødet stærkt fremhævet, at bevillingen til en udbygning af et forland ikke havde nogen chance for at blive vedtaget. Det var årsagen til, at jeg med store betænkeligheder tilsluttede mig de øvrige organisationers holdning til sagen.

I den mellemliggende periode har projektet været genstand for en stærk debat, og på lokalt plan har man drøftet projektet meget indgående. Herunder er der fremkommet ting som yderligere styrker de betænkeligheder, jeg gav udtryk for på mødet, med hensyn til etablering af et saltvandsreservoir.

På Landsjagtforeningens vegne skal jeg derfor, så stærkt som det er muligt, anbefale miljøministeren, at etableringen af et saltvandsreservoir bliver stillet i bero, og at ministeren i stedet arbejder for, at der sker en udbygning til fremskyndelse af et nyt forland ved det fremskudte dige.

Med venlig hilsen

Frede Petersen

LANDSJAGTFORENINGEN AF 1923

København, den 25. januar 1983

På kreds mødet den 24. januar i Landsjagtforeningens 9. kreds i Sønderjylland blev der vedtaget følgende resolution:

Forslag til miljøministeren.

9. kreds under Landsjagtforeningen af 1923, repræsenterende 1.638 medlemmer (jæ-

gere) forsamlet på Tiset kro til det årlige kredsmøde, anmoder herved miljøministeren om at sætte forslaget til etablering af en saltvandssø i det nye Margrethe Kog i bero og i stedet for søge fremmet en hurtig udvidelse af forlandet ud for det nye fremskudte dige,

Forsamlingen er overbevist om, at etablering af et forland i stil med det ved Rømdæmningen vil gavne fuglelivet mest.

Landsjagforeningens hovedbestyrelse kan tiltræde resolutionen.

Med venlig hilsen

Frede Petersen

Spørgsmål nr. 40:

I fortsættelse af samrådet den 27. januar 1983 bedes ministeren tilstille udvalget et notat, der samlet beskriver sikkerhedsforholdene i forbindelse med etablering af saltvandssøen, herunder en uddybende og kvantificeret besvarelse af spørgsmål 36.

Endvidere bedes ministeren fremsende et sammendrag af vurderingerne vedr. salt-

vandssøens funktion, jfr. bl.a. ministerens besvarelse af samrådsspørgsmål C.

Svar:

Jeg vedlægger det af udvalget ønskede notat om sikkerhedsproblemerne i forbindelse med etablering af en saltvandssø og om saltvandssøens biologiske og tekniske funktion.

MILJØMINISTERIET

Departementet

4. kontor

Notat om saltvandssøen i anledning af spørgsmål nr. 40 fra folketingets miljø- og planlægningsudvalg

Folketingets miljø- og planlægningsudvalg har i fortsættelse af samrådet den 27. januar 1983 udbedt sig et notat, der samlet beskriver sikkerhedsforholdene i forbindelse med etablering af saltvandssøen, herunder en uddybet, kvantificeret besvarelse af spørgsmål nr. 36. Udvalget har desuden bl.a. under henvisning til ministerens besvarelse af samrådsspørgsmål C udbedt sig et sammendrag af vurderingerne vedrørende saltvandssøens funktion.

1. Sikkerhedsproblemerne.

I forbindelse med samrådet besvarede ministeren følgende samrådsspørgsmål vedrø-

rende de sikkerhedsmæssige problemer ved anlæggelsen af en saltvandssø:

»E. *Ad besvarelse af spm. 22.*

Ministeren bedes oplyse, om der er sket en ændring af Vidårapportens sikkerhedskote på 2,25 for ådigerne. I bekræftende fald bedes ministeren oplyse, hvem der har gjort dette, hvornår og med hvilken begrundelse.

F. Koten for det nord-sydgående reservoirdige er 2,15. Koten for Lille Vade er 2,05. Hvordan er sammenhængen mellem de påståede katastrofale følger af, at en forhøjelse af tærsklen fra kote 1,0 til

kote 1,08 sammenholdt med, at koten på reservoirdiget er 2,15 (dvs. 10 cm højere end koten for Lille Vade, der aldrig har været i brug)?

G. Hvorfor afskærer man den nordlige reservoirkapacitet med en vej i kote 3,0 uden gennemløb, hvis sikkerheden er i klemme?

H. *Ad besvarelsen af spm. 36.*

Hvilket niveau menes der, når det i svaret anføres, at vandspejl over et vist niveau er ensbetydende med risiko for brud på ådiget? Er dette niveau forskelligt fra Vidårapportens kote på 2,25?

I. Kan ministeren forklare, hvordan det har været muligt rent planlægningsmæssigt at placere industri- og boligområder i det meget lavtliggende område i den sydvestlige del af Tønder by?»

Det har været afgørende for miljøministeriets vurdering af, hvad der er sikkerhedsmæssigt forsvarligt såvel omkring indvandigerne som vedrørende havdiget, at ministeriet for offentlige arbejder og Sønderjyllands amtsråd har været enige i bedømmelsen.

To koter er af betydning for vurderingen af saltvandssøens sikkerhedsmæssige aspekter: koten for højden af vandspejlet i saltvandssøen og koten for højden på tærsklen mellem højvandsreservoiret (saltvandssøen) og dagligreservoiret.

Der er enighed mellem de implicerede myndigheder om, at *vandspejlskoten i saltvandssøen* maksimalt må være 0,9. Dette vil give en saltvandssø med en vandflade på ca. 225 ha, og der vil samtidig være plads nok til, at indvandet kan opmagasineres, når Vidåslusen er lukket på grund af stormvejr. En sådan kote vil endvidere ikke give problemer i forhold til digesikkerheden. Det kan tilføjes, at der ikke er særlige biologiske eller økologiske grunde til, at man skulle have et højere vandspejl i saltvandssøen end 0,9. Man kan tværtimod, særligt om vinteren, udmærket sænke søens vandspejl adskillige centimeter, hvilket også vil give yderligere plads til indvandet.

Der er mellem de implicerede myndigheder også enighed om, at *koten for tærsklen mellem dagligreservoiret og højvandsreservoiret (saltvandssøen)* af sikkerhedsmæssige grunde ikke må være højere end 1,0. Denne kote vil sikre, at der sker en tilstrækkelig

hurtig aflastning af Vidåsystemet i stormsituationer, og den vil samtidig være tilfredsstillende i biologisk og økologisk henseende.

Ministeriet har på baggrund af ovenstående taget klart afstand fra den mulighed, der er nævnt i lovforslagets bemærkninger, om at hæve tærsklen mellem de to reservoirer til en højere kote end 1,0.

Det til grund for lovforslaget foreliggende projekt for en saltvandssø er baseret på en vandspejlskote på maksimalt 0,9 og en tærskelkote på 1,0 og er altså i overensstemmelse med de sikkerhedsmæssige bedømmelser, der er angivet ovenfor, og hvorom der er enighed mellem alle berørte myndigheder, herunder ministeriet for offentlige arbejder og Sønderjyllands amtsråd.

Miljø- og planlægningsudvalget har i forbindelse med *samrådspørgsmål E* ønsket oplyst, om der er sket en ændring af Vidårapportens sikkerhedskote på 2,25 for ådigerne. Dette er ikke tilfældet. Rapportens principper er anvendt ved dimensioneringen af dagligreservoiret og højvandsreservoiret, og det projekt for en saltvandssø, som er beskrevet ovenfor, respekterer disse principper. Det bemærkes i denne forbindelse, at Vidårapportens maksimale kote på 2,25 er fastsat til at gælde for Rudbøl sø. Længere inde i landet er koten, som følge af et stigende vandspejl, højere beliggende. Som en »tom-fingerregel« regner man med, at et vandspejl på 50 cm under ådigets regulativmæssige top er farligt.

Udvalget har i forbindelse med *samrådspørgsmål F* drøftet baggrunden for, at der er en koteafgang mellem det nord-sydgående reservoirdige og diget ud for Lille Vade, når de implicerede myndigheder samtidig har taget afstand fra en hævnning af tærsklen mellem højvandsreservoiret (saltvandssøen) og dagligreservoiret fra kote 1,0 til 1,08.

Det reservoir, der kaldes Lille Vade, ligger ved den strækning af Vidåen, som går fra nordvest til sydøst tæt ved Højer by. Vindstuvning og bølgeopløb ved nordvestlige storme er derfor ikke særlig farlige for ådiget ved Lille Vade. I højvandsreservoiret må der derimod regnes med såvel vindstuvning som bølgeopløb. Dette er baggrunden for, at ådiget ved Lille Vade kan have en kote på 2,05, medens koten for reservoirdiget er sat til 2,15.

Hvad angår forskellen mellem kote 1,0 og kote 1,08 kan der henvises til det tidligere anførte, nemlig at ministeriet lægger afgørende vægt på, at der mellem alle berørte myndigheder er enighed om, at man af sikkerhedsmæssige årsager må tage afstand fra en kote på over 1,0.

Udvalget har i *samrådsspørgsmål G* bedt oplyst, hvorfor man afskærer den nordlige reservoirkapacitet med en vej i kote 3,0 uden gennemløb, hvis sikkerheden er »i klemme«. Sønderjyllands amtsråd har ikke ment, at den nævnte vej giver sikkerhedsmæssige problemer, og denne er derfor anlagt uden gennemløb. På skitsestadiet undersøgte man omkostningerne ved en vej med gennemløb, men man fandt, at en sådan løsning på indvandsproblemet var for bekostelig. Reservoirerne syd for Vidåen er herefter dimensioneret i forhold til en vej det pågældende sted uden gennemløb.

Udvalget har endelig i *samrådsspørgsmål H og I* ønsket at få uddybet svaret på spørgsmål nr. 36 om vindstuvningsproblemerne omkring Tønder by især spørgsmålet om, hvilket niveau der henvises til, når det i svaret anføres, at vandspejl over et vist niveau er ensbetydende med risiko for brud på ådiget.

Det niveau, der i svaret henvises til, svarer til koterne i Vidårapporten fra 1972. Vidårapportens kote på 2,25 gælder som nævnt for Rudbøl sø. Længere inde i landet bl.a. ved Tønder by gælder der som tidligere nævnt på grund af stigende vandspejl en højere kote. En saltvandssø vil under forudsætning af, at den anlægges med en tærskelkote på 1,0 og en vandspejlskote på maksimalt 0,9, være i overensstemmelse med den indvandsløsning, der er skabt med bygningen af dagligreservoiret og højvandsreservoiret, og saltvandssøen vil herefter være uden betydning for vindstuvningsproblemerne ved Tønder by. Det kan i øvrigt oplyses, at den fremtidige byudvikling i Tønder by skal ske mod nord på de højere beliggende arealer.

2. Saltvandssøens funktion.

Med en tærskelkote mellem dagligreservoiret og højvandsreservoiret på 1,0 og en vandspejlskote i saltvandssøen på maksimalt 0,9 vil saltholdigheden i saltvandssøen i sommerhalvåret i hovedparten af tiden svinge mel-

lem 20‰ og 30‰, hvilket skønnes at være tilstrækkeligt til, at søen økologisk set vil kunne fungere som levested for en række af de fuglearter, der fandtes i området før inddigningen. I vinterhalvåret kan saltholdigheden i forbindelse med tilledning af ferskvand fra Vidå-systemet i en del af tiden falde til få promille. Det vil dog efter sådanne ferskvandstilførsler til saltvandssøen være muligt at øge mængden af indpumpet saltvand, således at der relativt hurtigt kan tilvejebringes en tilstrækkelig saltholdighed til, at søen også i vinterhalvåret vil kunne fungere i økologisk hensende.

Udover saltholdigheden er der en række andre faktorer, der har betydning for søens økologiske funktion (vanddybder, vandudskiftning, plantevækst m.v.). Det foreliggende projekt skønnes efter sin karakter at kunne opfylde kravene fra disse faktorer, og der vil herved blive skabt et område, der vurderet ud fra sin biologiske effekt må skønnes at få overordentlig stor betydning som raste- og yngleplads for de vandfugle, som er afhængige af et saltvandspræget miljø.

Saltvandsindtaget ude i Vadehavet er teknisk set planlagt udformet således, at der kun vil blive ført minimale mængder sand- og lerpartikler ind i saltvandssøen, og hovedparten af det sedimentmateriale, der kommer ind i søen, vil aflejres i et specielt sedimentations- og fordelingsbassin inden for diget. Ved en oprensning af dette bassin, således som det er forudsat i projektforslaget, vil det kunne sikres, at sedimentationen ikke på negativ måde påvirker søens tekniske funktion eller biologiske betydning.

Professor Kingo Jacobsen har i sin henvendelse til udvalget bl.a. fremhævet, at der vil ske tilslikning af indtagsbassinet i saltvandssøen og af selve saltvandssøen, ligesom han mener, at vandindtaget ude i Vadehavet ligger for højt over havbunden til, at der i perioder kan pumpes tilstrækkeligt vand ind i søen.

Kingo Jacobsens konklusioner er ikke i overensstemmelse med oplysninger fra de tekniske sagkyndige, der har udarbejdet eller vurderet det foreliggende projekt. Der er efter det oplyste i forundersøgelserne taget højde for de nævnte forhold, og Kingo Jacobsen er jo også enig i, at sedimentationen i indtagsbassinet kan klares ved oprensning, således som det er forudsat i projektet. De sag-

kyndige finder endvidere, at man ikke, som Kingo Jacobsen gør, kan overføre den hastighed, hvormed bundfældningen sker, fra forlandet til saltvandssøen. I saltvandssøen vil hovedparten af sedimentationen aflejres i et specielt bassin, og vandudskiftningen i saltvandssøen er langt mindre end i Vadehavet.

Kingo Jacobsen oplyser videre, at kun 600 af de 720 højvander når kote 0,6 svarende til en vandstand, hvor indpumpningen af saltvand kan ske. Det er hertil oplyst, at dette ikke er i modstrid med de beregninger, der ligger til grund for projektet. Langt de fleste af de 120 situationer, hvor højvandet ikke når kote 0,6, falder periodisk sådan, at de ikke får betydning for saltvandssøens funktion. Dette er sandsynliggjort ved en detaljeret statistisk analyse, der viser, at der er tilstrækkelige højvandsperioder til rådighed.

Sammenfattende er det konkluderet, at der gennem anlægget af den projekterede sø med saltvandsindpumpning vil blive skabt en saltvandssø, som både i biologisk/økologisk henseende og teknisk set må skønnes at kunne fungere tilfredsstillende.

Spørgsmål:

Udvalget udbeder sig landbrugsministeriets (Statens Jordlovsudvalgs) vurdering af etablering af en evt. saltvandssø i Margrethe Kog.

Svar:

Statens Jordlovsudvalg har i anledning af spørgsmålet oplyst følgende:

»Forslaget om etablering af en saltvandssø i Margrethe Kog er alene begrundet ud fra biologiske hensyn, specielt hensynet til levedulighederne for fugle i området efter bygningen af det fremskudte dige. En vurdering af saltvandssøens betydning på dette område ligger uden for udvalgets arbejdsområde.

Under forudsætning af, at saltvandssøens permanente vandspejl ikke kommer til at ligge over kote 0,9 Dansk Normal Nul, skal man vedrørende saltvandssøens betydning for digesikkerheden samt en tilfredsstillende indvandsløsning henholde sig til vurderinger fremsat af ministeriet for offentlige arbejder og Sønderjyllands amtskommunes tekniske forvaltning.

Det samme gælder en vurdering af de rent tekniske muligheder for, at saltvandssøen kan fungere som forudsat i forslaget, idet man dog ud fra jordlovsudvalgets mangeårige erfaringer med oparbejdelse af nye forlande uden for de sydvestjyske diger navnlig skal pege på problemerne dels omkring selve saltvandsindtaget, hvor man må forvente erosioner omkring indtagsbygværket samt tilslemning af et bassin, dels problemer med søens funktion i form af stor fordampning i sommermånederne og indtil flere gange overskyllinger med ferskvand fra Vidåen i efterårs- og vintermånederne. Hertil kommer sedimentationsaflejringer i selve reservoiret i forbindelse med det indpumpede vand. Det kan derfor ikke udelukkes, at det på længere sigt vil være nødvendigt med en oprensning af søen.

Ud fra et rent jordbrugsmæssigt synspunkt forventes en eventuel saltvandssø med et permanent vandspejl i kote 0,9 Dansk Normal Nul ikke at ville påføre landsbrugsarealerne øst for søen særlige driftsmæssige problemer i form af gennemsvivninger og saltskader på jordstrukturen og dermed græsafgrøderne, forudsat at den fyldgrav, der er udgravet i forbindelse med etablering af reservoirdiget (adskillelsen mellem reservoir og landbrugsarealer) uddybes og vedligeholdes som en regulær afvandingskanal. Omkostninger i forbindelse hermed skønnes i 1983-priser at ville andrage ca. 20.000 kr. på årsbasis. Etablering af saltvandssøen vil yderligere forstærke behovet for en permanent saltudvaskning for landbrugsarealerne i efterårs- og vintermånederne.

Endvidere bemærkes, at højvandsreservoirret, hvor saltvandssøen foreslås anlagt, i henhold til bemærkningerne til digeloven, lov nr. 271 af 8. juni 1977 om fremskudt dige for Tønder Marsk, alene var forudset at skulle virke som aflastningsreservoir for Vidåens vand, når det er nødvendigt at holde slusen lukket i 2 til flere tidevandsperioder. Denne funktion ville betyde, at arealet kunne anvendes til færegræsning i forårs- og sommermånederne. Eventuel etablering af saltvandssøen vil reducere færegræsningen med de 225 ha, som den foreslåede saltvandssø skønnes at ville dække, og dermed græslejeindtægterne for Jordfonden. Indtægtstabet skønnes efter en vis indkøringsperiode at andrage ca. 80.000 kr. på årsbasis i 1983-priser baseret på

en græsleje på 300–400 kr. pr. ha, som må anses for at være et realistisk niveau.

Man skal endelig pege på, at det efter udvalgets opfattelse kunne være et alternativ på længere sigt eller i hvert fald et værdifuldt supplement til en eventuel saltvandssø, hvis der i tilknytning til det fremskudte diges nu-

værende forland, der består af oppumpet sand, blev skabt et nyt, grønt forland på ca. 200 m bredde. Opbygningen af et sådant grønt forland foran det nye dige ville blive fremmet væsentligt gennem anlæg af faskin-slikgårde.«

Niels Anker Kofoed

/ P. Baumann

Spørgsmål:

Udvalget udbeder sig *landbrugsministerens* vurdering af om etablering af publikumsfaciliteter i forbindelse med saltvandssøen bag det fremskudte dige er i overensstemmelse med de fugle- og vildtbiologiske hensyn, som ligger til grund for lovforslaget.

Svar:

Til brug for spørgsmålets besvarelse har jeg indhentet en udtalelse fra Vildtforvaltningen og skal på denne baggrund udtale:

Ifølge bemærkningerne til lovforslaget og det foreliggende udkast til kontrakt med EF er det hensigten at etablere publikumsfaciliteter i form af bl.a. en udsigtsplatform ved søens nordvestlige hjørne og en udstillingsbygning. Faciliteterne er ifølge lovforslaget planlagt af hensyn til de mange tusinde turister, skoleklasser, studiekredse m.v., der årligt ventes at besøge Margrethe Kog.

Hvis en saltvandssø etableres, bør den indrettes og drives i overensstemmelse med det formål, der ligger til grund for etableringen, nemlig hensynet til fuglelivet.

Hele området mellem det gamle og det nye dige indgår i Vadehavets vildtreservat. Landbrugsministeriets Vildtforvaltning har et tillæg til vildtreservatbekendtgørelsen under

udarbejdelse; tillægget vil indeholde bestemmelser om jagt- og færdselsbegrænsninger i dette område. Ved opførelse af en observationsplatform ved søen og publikumsadgang dertil vil intentionerne bag områdets status som vildtreservat ikke blive respekteret. Her-til kommer, at det af fredningsstyrelsen om Sønderjyllands Amt offentliggjorte forslag til fredning af de privatejede arealer i den nye kog indeholder et forbud mod færdsel på selve disse arealer, begrundet i hensynet til fuglelivet, hvorimod offentligheden har adgang til at betragte fuglelivet i de fredede områder fra det gamle dige og vejen mellem Højer Sluse og den ny sluse.

Adgang for turister i området til at få informationer vil blive tilgodeset ved den påtænkte opførelse af en udstillingsbygning ved Højer Sluse.

Det er på denne baggrund min opfattelse, at etablering af publikumsfaciliteter syd for slusen ikke vil være i overensstemmelse med de fugle- og vildtbiologiske hensyn, som ligger til grund for lovforslaget.

Spørgsmålet vil senere kunne tages op til fornyet vurdering på grundlag af de erfaringer, som indhøstes under driften af en eventuel saltvandssø og efter drøftelse med de berørte myndigheder.